

Utbildningen av psykologer

Outi Lundén

Anders Hallborg

Klas-Göran Kimfors

Lars-Åke Lindberg

Christer Stensmo

Den nuvarande psykologutbildningen är inte längre än sex år och är en av de få existerande yrkesutbildningarna vid de filosofiska fakulteterna. Utbildningen kan ses som ett resultat av en mångårig facklig kamp och skiljer sig i många stycken kraftigt från den äldre utbildningen.

I den här artikeln redogörs för psykologutbildningen och artikelförfattarna gör också vissa jämförelser med den gamla utbildningen. Artikelförfattarna är samtliga medlemmar av Sveriges Psykologförbunds utbildningsutskott. Klas-Göran Kimfors är studierektor i Göteborg, Christer Stensmo assistent i Uppsala, Anders Hallborg extra universitetslektor i Lund, Lars-Åke Lindberg universitetslektor i Umeå och Outi Lundén studierektor i Uppsala.

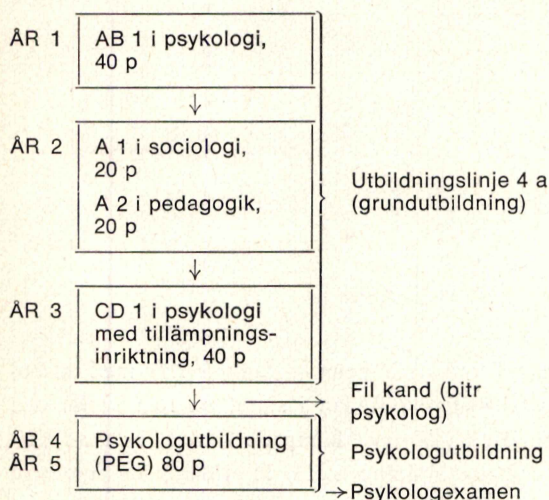
Psykologyrket är ännu idag ett jämförelsevis ungt yrke vilket bl a medfört osäkerhet beträffande utbildningens innehåll och utformning. Sålunda fanns det i den gamla utbildningen inte någon praktik i likhet med den som andra människovårdande yrkesgrupper såsom läkare, sjuksköterskor och socionomer sedan länge haft. Psykologernas utbildning fram till höstterminen 1960 — då PUKAS infördes — var övervägande teoretisk. Man studerade kärnämnen psykologi och pedagogik där man skulle ha minst 2 betygsenheter i vardera ämnet samt sociologi (1 betyg). Därutöver måste man — i händelse av att man ej valt att ta 3 betyg i

något av kärnämnen — *komplettera* med ett betyg i statistik. Redan i slutet på femtiotalet och början på 60-talet kämpade facket för att i universitetsutbildningen få in tillämpade moment (praktik). Det gick inte, varför Psykologförbundet tog på sig att med hjälp av sina yrkesverksamma medlemmar förmedla praktikplatser till de studerande. Praktiken omfattade sex månaders heltidspraktik och gav i kombination med den fil kand-examen som skisserats ovan behörighet till bitr psykolog. Ville man sedan bli självständig psykolog var man tvungen att avlägga licentiat-examen i psykologi eller pedagogik. Efter minst ett års yrkeserfarenhet som bitr. psykolog erhöles förbundets behörighet som självständig psykolog.

Hård belastning för förbundet

Den praktikförmedling som var avsedd som en tillfällig lösning av utbildningsproblematiken och som Psykologförbundet svarade för blev en hård belastning för förbundet samtidigt som man klart insåg att den tillämpade utbildningen borde ingå i universitetsutbildningen. Man ansåg också att den dåvarande utbildningen var alltför teoretiskt inriktad och ville ha mera tillämpningsinslag. I och med att 1969 års studieordning infördes inrättades en särskild utbildningslinje (4a) för studerande som avsåg att bli bitr psykologer. En av de viktigaste förändringarna var att kravet om praktik ingående i universitetsutbildningen tillfredsställdes, varmed Psykologförbundets behörighetsgivning

kunde upphöra. Praktiken omfattar ca 10 veckors heltidspraktik vilken genomförs under grundutbildningens sista termin. Studiegången ser f n ut enligt nedan:

Grundutbildningen är bunden, vilket innebär att ämnena läses i den ordning som ovan angivits. Tillträdet till AB 1 i psykologi är begränsat. Det tredje året ägnas åt studier i tillämpad psykologi och innebär förutom att man gör praktik, att kurserna i övrigt såväl teoretiskt som praktiskt är inriktade mot kommande yrkesverksamhet som bitr. psykolog.

Femårig sammanhållen psykologutbildning

Ur facklig och yrkesmässig synpunkt har man alltid strävat efter att ha en femårig sammanhållen psykologutbildning men man har trots en mycket aktiv facklig kamp inte kunnat genomdriva detta. Psykologutbildningen (PEG), som har som mål att förbereda den studerande för kommande yrkesverksamhet som psykolog i självständig ställning, ligger följaktligen efter grundutbildningen

Ur facklig och yrkesmässig synpunkt har man alltid strävat efter att ha en femårig sammanhållen psykologutbildning men man har trots en mycket aktiv facklig kamp inte kunnat genomdriva detta.

och har också ett begränsat antal platser. De sökande konkurrerar med varandra utifrån studiemeriter och arbetslivserfarenhet. Denna nya psykologutbildning gavs för första gången hösten 1972 och anordnades liksom CD 1 i psykologi, vid de Beteendevetenskapliga institutionsgrupperna vid universiteten. Den bör skiljas från de provisoriska psykologutbildningarna, som gavs vid de pedagogiska och psykologiska institutionerna fr o m hösten 1969 med sista intag våren 1972.

Under en period framöver kommer det således att finnas personer med olika psykologutbildningar, vilket åskådliggörs i figur 1.

Som framgår av figuren skiljer sig utbildningarna åt främst beträffande praktikens placering. De utbildningar som ges vid universiteten f n (nr 2 och 5 ovan) inkluderar tillämpade moment och har i sina studieplaner formuleringar som anknyter till kommande yrkesverksamhet. Praktiktiden — 10 veckors heltidsarbete — inom den nya grundutbildningen kan tyckas kort men detta kompenseras i viss mån av att även andra kurser inom CD 1-utbildningen innehåller moment som tidigare låg inom den sk praktiken. Sålunda förbereds de studerande för praktiken i de andra kurserna och genomgår moment av färdighetsträning natur såsom intervju träning, träning i olika diagnostiska metoder, behandlingsplanering m m. Utbildningsinnehållet kan alltså sägas ha förändrats mot en klarare yrkesinriktning vilket också medfört att brister — såsom upprepningar i innehåll, avsaknad av tillämpade moment — korrigerats.

Präglas av yrkesinriktning

Den nya psykologutbildningen (PEG) präglas kanske ännu mera av yrkesinriktning och skillnaden mellan den och de gamla utbildningarna är stor. Skillnaderna består förutom vad som ovan sagts angående yrkesinriktning av att kurserna är

Den nya psykologutbildningen präglas av yrkesinriktning och skillnaden mellan den och de gamla utbildningarna är stor.

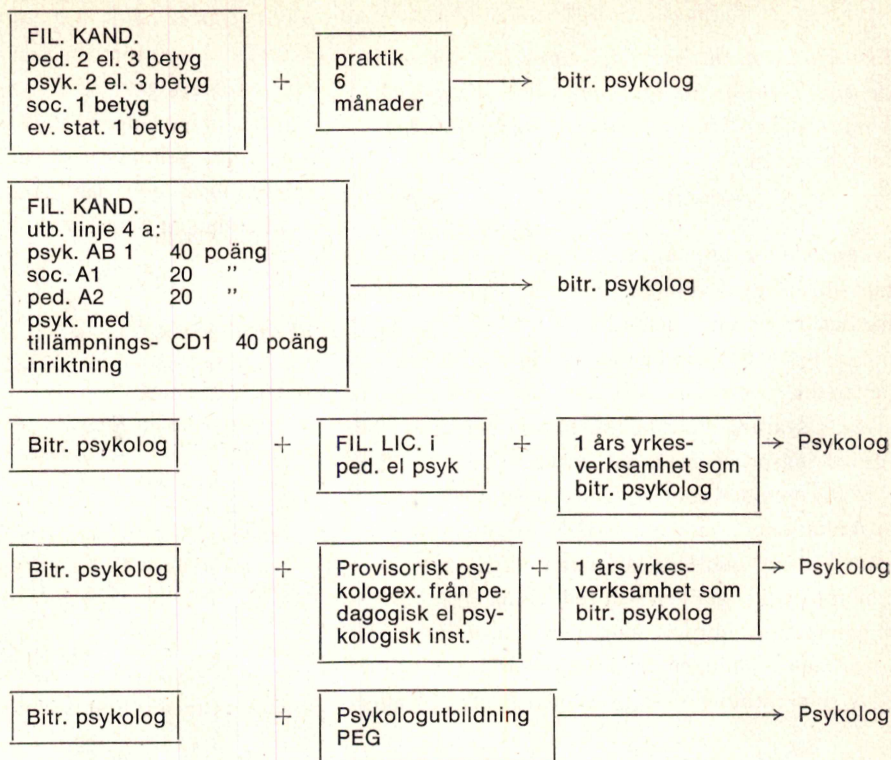

Fig. 1. I dag mest förekommande psykologutbildningar.

större och att utbildningsgången är bunden. Utbildningsinnehållet centreras kring psykologens arbetsfunktioner avseende individer, grupper och organisationer samt social och fysisk miljö. Vidare ingår egen erfarenhet av behandling samt har de studerande i regel egna patienter som de behandlar under kvalificerad handledning. Man har dessutom stora möjligheter till alternativa uppsatssämnen alltifrån fallstudier till förberedelser för kommande doktorsavhandling. I realiteten kan en studerande även fördjupa sig i t ex viss behandlingsinriktning.

Konkret kan detta innebära, att den studerande redan första terminen under sina PEG-studier börjar att skaffa sig realistisk behandlingserfarenhet genom att man får en patient att utreda och behandla. Denna patient rekryteras antingen via de yrkesverksamma psykologerna på fältet, varvid handledning och behandling sker inom ramen för tillämpningsinstitutionens verksamhetsområde. På en del universitetsorter har man haft svårare att komma in på tillämpningsinstitutioner varför man

från universitetsinstitutionernas sida i stället tar patienterna till sig dvs. man har egna "kliniker". Även i dessa fall är det kvalificerade psykologer med behandlingserfarenhet som sköter handledningen. Behandlingen fortsätter i regel under andra terminen av utbildningen och de studerande kan ev. få ytterligare patienter att behandla. Den som sedan vill fördjupa sig ytterligare i behandling av individer eller grupper har ytterligare möjlighet att göra det dels på den sk specialkursen, 10 poäng, som kan genomföras på någon tillämpningsinstitution (ex. psykiatrisk klinik) dels inom ramen för sin uppsats, som likaledes kan knytas till en institution utanför universitetet. I dessa fall blir omfattningen av en fördjupning inom det terapeutiska området 30—40 poäng, vari självfallet också ingår för behandlingarna relevanta litteraturstudier.

Organisationsförändring

Även i andra sammanhang än de rent terapeutiskt orienterade präglas utbildningen idag av klarare

=====

Psykologutbildningen i dag uppfyller delvis de krav som förbundet länge ställt och den har blivit mycket bättre än vad den var för bara fem år sedan.

=====

yrkesinriktade ambitioner. Sålunda innehåller utbildningen t ex moment som tar upp vad som händer inom en organisation om en förändring införs inom densamma (ex produktionsprocesser, behandlingsformer). Moment av ovannämnda slag är svårare att tillämpa bl a eftersom sociala förändringsprocesser inom organisationer tar lång tid. De metoder som används är studiebesök och auskultationer inom olika typer av organisationer samt rollspel och simulationer utifrån "fall" som genomförts i praktiken och redovisats.

Sammanfattningsvis kan man kanske säga, att psykologutbildningen av idag delvis uppfyller de krav som förbundet länge ställt och att den alltså

blivit mycket bättre än vad den var för bara fem år sedan, framför allt vad avser yrkesinriktning och integrering av teoretiska och tillämpade moment. Integreringen skulle dock kunna drivas längre t ex genom att slopa spärren mellan grundutbildningen och den högre utbildningen — en sammanhållen 5-årig psykologutbildning.

REFERENSER

Normalstudieplan för psykologutbildning, fastställd av UKÄ 72-04-28

Normalstudieplan för påbyggnadskurs CD1 i psykologi med tillämpningsinriktning, 40 poäng, fastställd av UKÄ 71-06-18

Tillämpningsutbildning för blivande psykologer, arbetsgruppen TIG:s förslag till utformning av påbyggnadskurs CD 1 i klientinriktad tillämpad psykologi på linje 4 a vid fil fak, Sthlm jan 1971, UKÄ stencil

Utbildning för psykologexamen, förslag avgivet av UKÄ:s arbetsgrupp för psykologutbildning efter grundexamen (PEG), Sthlm mars 1971.